

УДК 378.147:371.134:78

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC ART IN THE PROFESSIONAL PREPARATION IN THE PEDAGOGICAL COLLEGE (EXAMPLE OF STUDY OF SPECIAL DISCIPLINES OF THE MUSIC-THEORETIC CYCLE)**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ОКРЕМИХ ДИСЦИПЛІН МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНОГО ЦИКЛУ)**

Moroz M.O./ Мороз М.О.

с.р.с./к.п.н.

ORCID: 0000-0001-5187-0434

*Humanitarian Pedagogical College named after Mikhailo Hrushevsky, Bar, Maidan M.**Hrushevsky, 1, 23000**Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського, Бар, Майдан**М.Грушевського, 1, 23000*

Анотація. Стаття присвячена проблемам формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі. Зазначено, що навчальні дисципліни художньо-естетичного циклу здійснюють надзвичайно вагомий вплив на розвиток пізнавальних здібностей та творчої активності особистості, формують зацікавлене ставлення до навколишнього світу, збагачують духовну культуру. Визначено основні проблеми фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Автором запропоновано методи формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вивчення навчальних дисциплін музично-теоретичного циклу, передбачених навчальними планами коледжів.

Ключові слова: мистецтво, професійна компетентність, майбутній учитель музичного мистецтва, креативність, навчальні дисципліни музично-теоретичного циклу, методи навчання.

Вступ. Реалізація завдань у сфері музичної освіти підростаючого покоління, зокрема учнів закладів загальної середньої освіти, вимагає досить серйозної уваги до підготовки педагогічних працівників, формування в них відповідних професійних умінь, оскільки повноцінне й досконале музично-естетичне виховання вчителів є шляхом до піднесення загальної музичної культури всього суспільства.

Особливості розвитку сучасної освіти відображають всезагальну інформатизацію нашого суспільства, формування нового інформаційно-комунікативного середовища в різних галузях знань. За таких умов перед освітньою сферою постає надзвичайно важливе завдання підготовки та виховання не просто обізнаної особистості, а, насамперед, особистості, що володіє певними життєвими та професійними компетентностями, яка була б здатна творчо мислити, застосовувати отримані знання в своїй професійній діяльності а також брати активну участь у створенні нових знань та технологій. Саме такий професіонал стане основою розвитку суспільства. Відповідну підготовку він зможе отримати за умов ефективної системи освіти, зорієнтованої на оптимально позитивні результати в майбутньому. Тому освіта

повинна стати одним із головних векторів розвитку суспільства в цілому [6].

У державних нормативних документах, що висвітлюють освітні процеси в нашій країні [2; 3; 4], визначаються цілі, пріоритети, умови, результати розвитку освіти в Україні на найближчі десятиліття. Обумовлюється також і пошук нових підходів до викладання, до вибору таких видів діяльності, які вчать школярів реалізувати власний творчий потенціал по відношенню до навчального курсу.

Дослідження вчених у сфері загальної та мистецької освіти (у філософії та дидактиці – А. Данилюк, С. Клепко, І. Козловська та ін., у педагогіці мистецтва – О. Кабкова, Л. Масол, О. Рудницька, Л. Савенкова, Г. Шевченко, О. Щолокова, Б. Юсов та ін.) свідчать про те, що широке впровадження в освітню діяльність занять різними видами мистецтва дозволяє скоригувати перераховані проблеми. Доведено, що мистецтво не лише розвиває, але й позитивно впливає на емоційно-чуттєву сферу людини, допомагає гармонізувати її внутрішній стан, культурно збагачує, що надзвичайно важливо для успішного розвитку особистості в усіх сферах життя та творчості.

Навчальні дисципліни художньо-естетичного циклу здійснюють надзвичайно вагомий вплив на розвиток пізнавальних здібностей та творчої активності дитини, формують зацікавлене ставлення до навколишнього світу, збагачують духовну культуру. Відомий російський учений, педагог Б. Юсов, зазначав, що духовна культура зберігає людину, підтримує її існування на високому рівні, що так необхідно дітям у сучасному світі [6].

В Україні концепцію мистецького підходу до освіти розробляють та впроваджують в освітню практику М. Лещенко, Т. Рейзенкінд, О. Щолокова, учені-дослідники під керівництвом Л. Масол (Е. Белкіна, О. Гайдамака, О. Калініченко, Л. Кондратова, С. Ничкало, О. Оніщенко, В. Рагозіна, І. Руденко та ін.), які у своїх наукових працях систематизували результати експериментальних практик вчителів-новаторів, а також власний досвід викладання навчальних дисциплін художньо-естетичного циклу.

Для забезпечення реалізації мети та завдань сучасної освіти необхідна відповідна підготовка педагогічних працівників (зокрема вчителів музичного мистецтва, якщо йдеться про художньо-естетичний розвиток школярів). Саме тому сьогодні надзвичайно актуальною є проблема формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки.

Основний текст.

Процес формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва досить тривалий та вимагає певних затрат зусиль і часу. Для забезпечення кращого результату необхідно дотримуватися ступеневої освіти (коледж – ЗВО), щоб мати змогу не лише сформувати в студентів основні вміння та навички, а й закріпити їх, довести до досконалості, що в майбутньому забезпечить ефективність продуктивної діяльності, уміння майбутніх фахівців самостійно вирішувати педагогічні завдання, сприяючи особистісному розвитку своїх вихованців.

Професійна діяльність сучасного вчителя музичного мистецтва надзвичайно багатогранна. Вона передбачає безліч компонентів, серед яких:

розвиток музичного слуху та почуття ритму в школярів, прищеплення інтересу дітей до музикування й імпровізації на музичних інструментах, навчання аналізувати твори різних видів мистецтва, формування розуміння матеріальної й духовної краси навколо себе. Учитель музичного мистецтва озброює школярів теоретичними знаннями в галузі мистецтва, впроваджуючи художньо-педагогічні та інноваційні технології в навчально-виховний процес, використовуючи ідеї та здобутки педагогів-новаторів.

Кожен учитель, готуючись до роботи в майбутньому з вихованцями закладів загальної середньої освіти, повинен володіти системою необхідних знань та вмінь. Реалізуюючи їх у професійній діяльності, вчитель здійснюватиме цілеспрямоване навчання та виховання підростаючого покоління.

Оскільки наше дослідження безпосередньо стосується формування професійної компетентності вчителя музичного мистецтва, то, звичайно, важливим показником професійності саме цього фахівця буде рівень його знань та вмінь у сфері мистецтва.

Тому стає зрозумілою необхідність в оволодінні майбутніми вчителями музичного мистецтва відповідними знаннями та вміннями, які здобуваються ними в процесі фахової підготовки.

Говорячи про готовність та здатність майбутнього вчителя музичного мистецтва адаптовано реагувати на необхідність нових підходів у сучасному освітньому просторі, спроможність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації [1, с. 167], ми маємо на увазі здатність студентів – майбутніх фахівців у сфері музичного мистецтва (майбутніх учителів музичного мистецтва) – креативно здійснювати власну практичну (в майбутньому – професійну педагогічну) діяльність. Адже креативна особистість студента – це, насамперед, особистість, межі творчості якої охоплюють дії від нестандартного розв'язку простого завдання до нової реалізації унікальних потенцій у сфері мистецтва, це особистість, яка володіє спеціальними професійними вміннями та індивідуально-психологічними якостями (зокрема, рішучістю, вмінням не зупинятися на досягнутому, сміливістю мислення), вмінням бачити далі того, що бачать його сучасники і що бачили його попередники.

Слід зазначити, що, здійснюючи формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, важливо враховували такий фактор, як наявність у студентів попередньої музичної освіти, яку вони здобували в музичних школах чи студіях. Оскільки відсоток студентів без повної музичної освіти, на жаль, переважає (з об'єктивних причин) над відсотком студентів із повною музичною освітою (75 % студентів – без музичної освіти, 25 % студентів – з музичною освітою), то, звичайно, це впливає на загальний рівень знань та вмінь студентів спеціальності «Музичне мистецтво».

Здійснюючи професійну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах вищої освіти, необхідно враховувати те, що студенти спеціальності «Музичне мистецтво» різняться своїми музичними задатками, типами пам'яті, стилем сприйняття навчальної інформації, домінуючим

характером мислення. Різні умови, різний життєвий досвід, різний ступінь успіху на попередніх етапах навчання, характер викладання навчальних дисциплін обумовлює відмінність між студентами.

Диференційований підхід до навчання майбутніх учителів музичного мистецтва передбачає створення різноманітних умов відповідно до особливостей контингенту. Це, зокрема, розробка комплексу методичних, психолого-педагогічних та організаційно-управлінських заходів, які б забезпечили навчання студентів відповідно до їхніх індивідуальних здібностей та можливостей.

Упровадження диференційованого професійного навчання майбутніх учителів музичного мистецтва дозволяє створити такі навчально-виховні умови, за яких кожен студент працюватиме в повну міру своїх можливостей, відчуватиме впевненість у собі, радість від навчальної праці, свідомо засвоюватиме навчальний матеріал. Одним із шляхів реалізації диференційованого навчання є орієнтація на індивідуально-психологічні особливості студентів, використання спеціальних способів та прийомів, які б відповідали їхнім індивідуальним нейропсихологічним особливостям.

Пропонуючи різнорівневі диференційовані завдання, можна визначити рівень засвоєння програмового матеріалу, розвивати творчі здібності студентів, а також закріпити навички самоконтролю і самооцінки. Усе це сприятиме розвиткові та формуванню професійних якостей, а, отже, і компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Студенти-першокурсники педагогічних коледжів, де розпочинається фахова підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва, згідно з діючими навчальними планами, мають змогу вивчати такий спеціальний предмет музично-теоретичного циклу, як елементарна теорія музики. Оскільки рівень музичної підготовки, з яким приходять студенти до коледжу та ЗВО, далеко неоднаковий, вивчення цієї дисципліни ми здійснювали із використанням диференційованого підходу до викладання навчального матеріалу та перевірки знань й умінь студентів. Це дозволило в процесі вивчення навчальної дисципліни елементарна теорія музики здійснювати індивідуальний підхід. При цьому кожен студент мав можливість виконувати практичні завдання такої складності, яка відповідала його можливостям, вмінню застосовувати теоретичні знання на практиці. Використовуючи диференційовані завдання в процесі вивчення елементарної теорії музики, ми прагнули до індивідуального розвитку кожного студента. Особливість цих завдань полягає в тому, що їхня складність поступово зростала, що дозволяло студентам із різною підготовкою вдосконалювати свої навички та в кінцевому результаті досягати певного рівня сформованості професійної компетентності.

Починаючи з другого року навчання (II курсу) студенти спеціальності «Музичне мистецтво» починають вивчати цілу низку навчальних дисциплін спеціального музично-теоретичного циклу. Серед них є такі, вивчення яких триває декілька років. Йдеться, зокрема, про такі музично-теоретичні навчальні дисципліни, як сольфеджіо та гармонія. Тривале вивчення цих предметів допомагає цілеспрямовано формувати професійні якості майбутніх учителів

музичного мистецтва, інтегративно об'єднуючи знання та вміння студентів, отримані на заняттях з інших дисциплін, насамперед, музичних (гармонії, хорознавства, аналізу музичних творів, методики музичного виховання, основного музичного інструменту, акомпанементу), а також мистецтвознавчих (культурології, української та зарубіжної культури тощо). Така можливість інформаційної акумуляції сприяє посиленню свідомого спрямування студентів на майбутню педагогічну діяльність.

Зокрема, поряд із реалізацією першорядних завдань навчальної дисципліни «Гармонія», що передбачає вивчення різноманітних видів акордів, їхніх закономірностей, взаємозв'язку між ними, знайомство з основними формами побудови музичних творів, важливим моментом була допомога студентам усвідомити поліхудожнє значення понять «гармонія», «форма побудови», «композиція», навчити помічати спільні ознаки цих понять у різних видах мистецтва.

Розпочинаючи знайомство майбутніх учителів музичного мистецтва з гармонією, звертали, насамперед, увагу студентів на універсальність категорії «гармонія», на міфологічну версію походження поняття (за якою Гармонія – дочка бога війни Арея і Афродіти – богині любові, краси, родючості), що символізує єдність протилежностей, баланс розходжень, установлення певної міри в їхньому співвідношенні. Усі ці риси (поєднання, баланс протилежностей) знаходимо в різних видах мистецтва («нестійкість – стійкість», «рух – спокій» (музика); «світло – тінь» (живопис); «зовнішня пишність – внутрішня шляхетність», гармонія в архітектурних ансамблях «палац – парк», «собор – площа» (архітектура); «зміст – форма» (література); «реальність – ілюзія» (різні види мистецтва)). Таке пояснення категорії «гармонія» сприяло чіткішому усвідомленню студентами поліхудожності понять, що вивчалися, допомагало знаходити паралелі, аналогії між різними видами мистецтва, що, в свою чергу, допомагало сформувати професійну компетентність майбутніх спеціалістів [5, с. 86].

Ефективним був такий вид занять з гармонії, як практичні заняття поліхудожнього застосування знань та вмінь. Виконуючи практичні завдання пошукового характеру, готуючи різноманітні мистецькі презентації, у процесі аналізу творів різних видів мистецтва, студенти знаходили між ними стильові паралелі, спільні та відмінні ознаки у виражальних засобах мистецтв, що допомагало, залучивши знання з музичної літератури, культурології, зрозуміти єдність, інтегративну природу мистецтва в цілому.

Так, здійснюючи в процесі самостійної роботи аналіз музичного твору, студенти зверталися, насамперед, до характеристики відповідної епохи, соціально-культурного середовища країни, де жив композитор, чий твір аналізується, особливостей мистецьких стилів, напрямів тієї епохи, стильових особливостей творчості композитора та спільних ознак з мистецьким стилем відповідного періоду.

Знайомлячись із особливостями становлення та розвитку гармонічної мови, використовуючи дослідницький метод та завдання творчого характеру, майбутні вчителі музики створювали мистецькі проекти, в яких відображали

стильові характеристики епох, проводячи аналогії між гармонічною мовою музичних творів та засобами виразності інших видів мистецтва в конкретному стилі (наприклад, класицизм, романтизм, імпресіонізм тощо).

Висновки.

Таким чином, формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва дозволить самостійно й ефективно реалізовувати педагогічні цілі навчально-виховного процесу в подальшій професійній діяльності. Для цього майбутнім спеціалістам потрібно знати та володіти не лише спеціальними музичними знаннями та вміннями, але й мати знання з різних сфер мистецтва та вміти їх застосовувати комплексно задля формування у своїх вихованців цілісного уявлення та сприйняття світу мистецтва, що сприятиме здійсненню мистецької освіти молоді в закладах загальної середньої освіти. Реалізація завдань із формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва вимагає здійснення чітко організованої фахової освіти майбутніх спеціалістів у ЗВО, яка й забезпечить якісну підготовку компетентних фахівців.

Література:

1. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Д. Б. Богоявленская. – М. : Академия, 2002. – 320 с.
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Про загальну середню освіту: Закон України від 13.05.1999. № 651-XIV. Дата оновлення: 31.08.2018. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. / О. П. Рудницька. – К. : Навчальна книга, 2010. – 360 с.
6. Савенкова Л. Г. Полихудожественное образование как фактор формирования современного типа мышления и сохранения здоровья детей и юношества [Электронный ресурс] / Л. Г. Савенкова // Педагогика искусства : электронный журнал / Институт художественного образования Российской академии образования. – 2006. – № 4. – Режим доступа : http://www.art-education.ru/AE-magazine/archive/savenkova_10-12-2006.htm

References:

1. Bogoyavlenskaya D. B. Psy`xology`ya tvorchesky`x sposobnostej : ucheb. posoby`e dlya stud. vyssh. ucheb. zavedeny`j [Psychology of creative abilities: studies. allowance for stud. higher studies. establishments] / D. B. Bogoyavlenskaya. – M. : Akademy`ya, 2002. – 320 s.
2. Pro vy`shhu osvitu : Zakon Ukrayiny` [About Higher Education: The Law of Ukraine] vid 01.07.2014 r. # 1556-VII. Data onovlennya: 28.09.2017. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Pro zagal`nu serednyu osvitu: Zakon Ukrayiny` [About general secondary education: Law

of Ukraine] vid 13.05.1999. # 651-XIV. Data onovlennya: 31.08.2018. – Rezhy`m dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>

4. Pro osvitu: Zakon Ukrayiny` [About Education: The Law of Ukraine] vid 05.09.2017 r. # 2145-VIII. – Rezhy`m dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

5. Rudny`cz`ka O. P. Pedagogika: zagal`na ta my`stecz`ka: navch. posib. [Pedagogy: general and artistic: teach. manual] / O. P. Rudny`cz`ka. – K. : Navchal`na kny`ga, 2010. – 360 s.

6. Savenkova L. G. Poly`xudozhestvennoe obrazovany`e kak faktor formy`rovany`ya sovremennogo ty`pa myshleny`ya y` soxraneny`ya zdorov`ya detej y` yunoshestva [Poly-art education as a factor in the formation of the modern type of thinking and the preservation of the health of children and youth] [Электронный ресурс] / L. G. Savenkova // Pedagogy`ka y`skusstva : elektronnyj zhurnal / Y`nstytut xudozhestvennogo obrazovany`ya Rossy`jskoj akademyy` obrazovany`ya. – 2006. – # 4. – Rezhy`m dostupa : http://www.art-education.ru/AE-magazine/archive/savenkova_10-12-2006.htm

Abstract. *The article is devoted to the problems of formation of professional competence of future teachers of musical art in the process of professional training in the pedagogical college. It is determined that realization of tasks in the field of musical education of the younger generation, in particular, students of institutions of general secondary education, requires rather serious attention to the training of pedagogical workers and the formation of appropriate professional skills in them, since full and perfect musical and aesthetic education of teachers is a way to the rise of the general musical the culture of the whole society.*

It is substantiated that educational disciplines of the artistic and aesthetic cycle have an extremely significant influence on the development of cognitive abilities and creative activity of the individual, form an interested attitude towards the surrounding world, enrich the spiritual culture. The basic problems of professional training of future teachers of musical art are determined. The author proposes methods for forming the professional competence of future teachers of musical art in the process of studying the disciplines of the musical-theoretical cycle, envisaged by the curricula of colleges.

It is proved that the formation of professional competence of future teachers of musical art will allow to independently and effectively implement pedagogical purposes of the educational process in the further professional activity. The author states that for this future specialists it is necessary to know and possess not only special musical knowledge and skills, but also to have knowledge of different fields of art and to be able to apply them in a complex way in order to form a holistic representation and perception of the world of art that will promote the implementation of artistic education in their pupils young people in institutions of general secondary education.

Key words: *art, professional competence, future teacher of musical art, creativity, educational disciplines of the musical-theoretical cycle, teaching methods.*

Стаття відправлена 09.11.2018 р.

© Мороз М.О.